

Тв.: De Russorum religione et ritibus narratio // Historiae ruthenicae scriptores exteri saeculi XVI. Berolini et Petropoli, 1842. Т. 2.

Алесь Бель.

«ОКРАИНА», штогдзэнная грамадска-паліт. і літаратурная газета ліберальна-радыкальнага кірунку. Выдавалася з 30.7(12.8).1907 да 25.5(7.6).1908 у Мінску на рус. мове. Рэдактар-выдавец Л.І.Глоба-Міхайленка. Развівала праграму забароненай газ. «Жизнь провинции». Цэнзура характарызавала яе як выданне «рэзка апазіцыйнага кірунку без ясна і пэўна вызначанай праграмы якой-небудзь партыі». Друкавала апошнія звесткі, артыкулы грамадска-паліт. і літ.-маст. зместу, белетрыстыку, паэзію, мясц. хроніку, рэкламу, ілюстрацыі. Крытыкавала ўрадавую палітыку П.А.Сталыпіна, злоўжыванні мясц. улад, выступала супраць дыскрымінацыі «іншародцаў» (палякаў і яўрэяў). Рэдакцыйны арт. «Рэвалюцыя і халера» (31.7.1907), матэрыялы пра шпіянаж рэдактара газ. «Минское слово» і лідэра мінскіх чарнасоценцаў Г.К.Шміда, «Палітыка і пастыры» (11.9.1907), вершфельетон «Шпік» (23.9.1907), А.Скірмунта «Паклёнкікам, «гісторыкам» мінскай вышукной газеты» (8.9.1907) і інш. садзейнічалі дыскрэдытацыі рэакц. Украінскага саюза рус. народа, выключэнню яго лідэра Шміда з Дзярж. думы на аснове прыговору Сената (6.2.1908).

Праблемам гістарыяграфіі, гісторыі, культуры прысвечаны даследаванні Д.Бохана «Польская народная паэзія» (5 і 24.8.1907; 7.9.1907), М.Метэрлінка «Псіхалогія няшчаснага выпадку» (1.8.1907), «Вялікі мастак» (пра Л.Талстога, 8.9.1907), М.Караліцкага «Ідэя творчасці ў творах Тургенева і Гаўптмана» (13.11.1907), «Салагуб і Прыбышэўскі» (17.1.1908) і інш. Аўтары літ.-маст. адзела арыентаваліся на традыцыйны рэалізм і асветніцкую эстэтыку, прапагандавалі спадчыну рус., польск. і зах.-еўрап. л-ры і маст. культуры, станючы ацанілі наватарства Л.Андрэева, К.Бальманта, З.Гіпіус, У.Меерхольда, М.Мінскага, Г.Гаўптмана, М.Метэрлінка, Ф.Салагуба. Асвятляла тэатральнае і муз. жыццё Мінска. Выдавала вячэрні выпуск «Окраина» (№ 1—4, 1.4—1.5.1908).

За публікацыю антыўрадавага арт. «На лятю. Аб універсітэце» і ліста ў рэдакцыю «Ліга свабоднага каханія ў Мінску» (11.4.1908) № 212-ы быў канфіскаваны, выданне газеты прыпынена, пазней забаронена.

Літ.: Коио и В.М. Проблемы искусства и эстетики в общественной мысли Белоруссии начала XX в. Ми., 1985. Уладзімір Конан.

«ОКРАИНЫ РОССИИ», газета. Выдавалася на рус. мове 6(19).3.1906—29.12.1912(11.1.1913) у С.-Пеціярбургу. Орган «Рускага ўкраінскага саюза». Выдавец О.Р.Кулакоўскі, рэдактар П.Р.Бывалькевіч. Сярод удзельнікаў выдання прадстаўнікі вышэйшага правасл. духа-

венства, члены Дзярж. савета і Дзярж. думы, грамадскія дзеячы і інш. Пачала выдавацца ў час выбарчай кампаніі ў 1-ю Дзярж. думу, калі польск. землеўласнікі ўзнялі пытанне пра аўтаномію краю. Газета разгарнула агітацыю супраць палякаў, каталіцкага касцёла і яўрэяў з мэтай адлучыць іх ад уззелу ў выбарах, патрабавала ад урада ліквідаваць эканам. панаванне і аслабіць паліт. ўплыў польск. землеўладальнікаў і яўр. буржуазіі. Рэзкім нападкам падвяргаліся бел. нац. рух, газ. «Наша ніва», якія абвясціліся «інтрыгай» польскіх паноў і касцёлаў, накіраванай супраць адзіства Рас. імперыі. Газета ўхваляла новы выбарчы закон ад 3.6.1907, у якім падкрэслівалася, што «Створаная для ўмацавання імперыі Дзяржаўная дума павінна быць рускай і па духу». Паколькі ўрад «усё больш стаў аддаваць увагі становішчу ўскараін і прымаць належныя меры не толькі супраць абмежавання правоў Рускай дзяржаўнасці, але і для падтрымання правоў рускага народа — гаспадары на ўскараін дзяржавы», выдаўшы газеты палічылі сваю місію выкананай і ў снеж. 1912 газета спыніла сваё існаванне.

Літ.: Нарысы гісторыі Беларусі. Ч. 1. Ми., 1994. Мікалай Забаўскі, Ірына Забаўская.

ОПАЛЬ, 3 стаянкі і крамяневая манстэрня каменнага веку каля в. Опаль Іванаўскага р-на. Стаянка 1 адносіцца да *свідэрскай культуры*, датуецца 9—5-м тыс. да н.э. Знойдзены крамянёвыя наканечнікі стрэл, разцы, скрэблы, нажы і інш. Выяўлены рэшткі могільніка жал. веку з пахавальным абрадам трупапаўнення. Стаянка-2 і крамянёвая майстэрня адносяцца да эпохі *мезаліту*, шэраг знаходак да *Лінабі культуры* (9—8-е тыс. да н.э.). Выяўлены рэшткі агнішчаў, абкладзеных камянямі, макралітычныя сякеры, трохгранныя пікі, грубья разцы, скрэблы, скоблі і інш., шмат крамянёвых адшчэпаў і *нуклеусаў*. Стаянка-3 адносіцца да *неманскай культуры* (8—5-е тыс. да н.э.).

ОПСА, вёска, цэнтр сельсавета ў Браслаўскім р-не, на ўсх. беразе воз. Опса. На аўтадарозе Браслаў—Паставы. За 18 км на ПдЗ ад Браслава, 48 км ад чыг. ст. Друя. 778 ж., 238 двароў (1998).

У пісьмовых крыніцах упяршыню ўпамінаецца ў 1500. 7.8.1500 вял. кн. ВКЛ Аляксандр перадаў у часовае карыстанне смаленскаму кн. Глазыню, землі якога ў той час былі заняты маск. войскамі, «двор наш Опсу... со всею волосткою Опскою». Згадваецца і 20.10.1500 у прывілеі Аляксандра браслаўскаму касцёлу. У 1-й пал. 16 ст. О. — велікакняжацкі двор і цэнтр воласці, з 2-й пал. 16 ст. цэнтр староства. У розны час опсаўскімі старостамі былі А.Морштын, Ю.Осцік, Я.Розен, Т.Дусяцкі-Рудаміна, Зяновіч, Цеханавецкія, граф М.Манузі. Паводле інвентары 1779, Опсаўскае староства падзялялася на 5 вайтаўстаў. У мястэчку 9 гаспадарак на 1,7 валоках, 18 коней, 2 валы, касцёл, 2 вадзяныя млыны, карчма, вінакурны з-д, панскі двор з сядзібным

домам і гасп. пабудовамі. З 1777 у О. існавала парафіяльная школа (у 1781 — 21 вучань). У 1790 у О. 19 гаспадарак, каля 130 ж., у 1797 — 9 гаспадарак, 45 ж. У маі 1792 пад О. адбыўся бой паміж рас. войскамі і ўдзельнікамі Таргавіцкай канфедэрацыі. Пасля 3-га падзелу (1795) Рэчы Паспалітай О. ў складзе Рас. імперыі. З 1798 асн. рэзідэнцыя графа Манузі. 6.7.1812 у О. размяшчаўся штаб камандуючага 1-й рус. Зах. арміяй ген. М.Б.Барклая дэ Толі, 11.7.1812 — штаб камандуючага франц. кав. корпусам маршала І.Мюрата. З 1823 О. — уладанне Плятэраў. У тым жа годзе пажар знішчыў значную частку мястэчка. У сярэдзіне 19 ст. О. — цэнтр воласці Новаалександраўскага пав. Ковенскай губ., у 1859 — 11 двароў, 163 ж. У 1864 (паводле інш. звестак у 1866) заснавана нар. вучылішча (у 1866/67 навуч. г. 2 настаўнікі, 47 вучняў). У пач. 20 ст. ў мястэчку 415 ж., у маёнтку 55 ж.; нар. вучылішча, пазыко-ва-ашчаднае т-ва, мураваны касцёл; узведзены новы сядзібны комплекс, які ўключаў палац (пабудаваны ў 1904), гасп. будынкі, парк, сад. У 1-ю сусв. вайну ў мястэчку, маёнтку і наваколлі размяшчаліся штабы, рэзервовыя часці рас. войск, сан. і тылавыя ўстановы, шпіталі. У 1916 з Друі ў О. пракладзена вузакалейка. З 1921 О. у складзе Польшчы, цэнтр гміны Браслаўскага пав. Навагрудскага ваяв., чыг. станцыя на вузакалейцы Друя—Дукшты. Дзейнічалі касцёл, сінагога, школа, дом для сірот, пошта, крамы, млын, каап. мала-чарня, філіял Браслаўскага кааператыва «Rolnik» («Аграрнік»). У 1927—39 існавала с.-г. школа. У 1930-я г. дзейнічаў тэатр. цэнтр. У 1931 у О. 907 ж., 153 двары. З 1939 у БССР, з 1940 вёска, цэнтр сельсавета ў Браслаўскім р-не. У Вял. Айч. вайну 1941—44 ням.-фаш. захопнікі загіблі ў О. больш за 200 жыхароў. 22.4.1944 партызаны брыгады «Спартак» разграмілі ў О. гарнізон ворага. У 1950-я г. ў О. знаходзілася вучылішча механізацыі сельскай гаспадаркі (пераведзена ў Відзы). У вёсцы сярэдняя школа, школа-інтэрнат, клуб, 6-ка, бальніца, дзіцячы сад, аддз. сувязі, 3 магазіны, пагранічная камендатура. Брацкая магіла партызан і сав. воіна. Курган Бессмяротнасці на магіле ахвяр фашызму, помнік землякам. Помнікі архітэктуры: касцёл св. Яна Хрысціцеля (пач. 20 ст.), сядзіба з паркам (рэстаўрыроўца). За 3 км на Пд ад вёскі курганны могільнік балта-слав. насельніцтва 8—11 ст. *Кастусь Шыдаўскі.*

ОРДА Напалеон (11.2.1807, в. Варацэвічы Пінскага пав. Мінскай губ., цяпер Іванаўскі р-н Брэсцкай вобл. — 26.4.1883), піяніст, кампазітар, мастак. Творчасць звязана з маст. жыццём Беларусі і Польшчы. Вучыўся ў Віленскім ун-це, належаў да тайнага студэнцкага т-ва «Заране». Удзельнік паўстання 1830—31, пасля эміграваў у Францыю. У сярэдзіне 1840-х г. О. — дырэктар Італьянскай оперы ў Парыжы. З 1856 жыве ў Варацэвічах, у 1862—63 —